

El mallorquí que portà la música a Califòrnia

El missioner i compositor mallorquí Joan Batista Sanxo va ser la primera persona que, a començament del segle XIX, va portar la música culta europea a Califòrnia. Aquest fet, transcendent per a entendre la història de la música als Estats Units, s'ha sabut després d'anys d'investigacions.

Joan Baptista Sanxo no figura a cap recull ni a cap enciclopèdia musical, ni tan sols a les més documentades. Quatre anys de feina per a coordinar diverses investigacions —que durant anys han estat gairebé desconnectades—, han permès de descobrir l'important llegat d'aquest frare, que a principi del segle XIX va menar la missió de San Antonio, una de les 21 missions franciscanes esteses de San Diego a San Francisco. El musicòleg mallorquí Antoni Pizà ha estat qui ha posat en comú els treballs dels investigadors William J. Summers, Craig H. Russell i Antoni Gili, que s'han concretat en l'edició d'un ambiciós llibre trilingüe català-castellà-anglès d'unes 400 pàgines. El llibre també té un CD i alhora CD-ROM, que conté una part del llegat musical de Sanxo, a més de l'enregistrament del concert als Estats Units de la *Misa de los Angeles* que va fer el 1959 el Cor Hispànic de Mallorca —també conegut per *Capella Clàssica*—, dirigit pel mallorquí Joan Maria Thomàs.

Joan Baptista Sanxo va néixer el 1772 o el 1776 a la vila d'Artà. La discrepància de dates ve del fet que a l'església local hi ha dos certificats de baptisme amb el mateix nom. La raó podria ser que els pares haguessin tingut un fill, que s'hagués mort al cap de poc temps sense que aquest fet constés enlloc i, més endavant, n'haguessin tingut un altre i l'i haguessin posat el mateix nom. No fóra un fet excepcional, per-

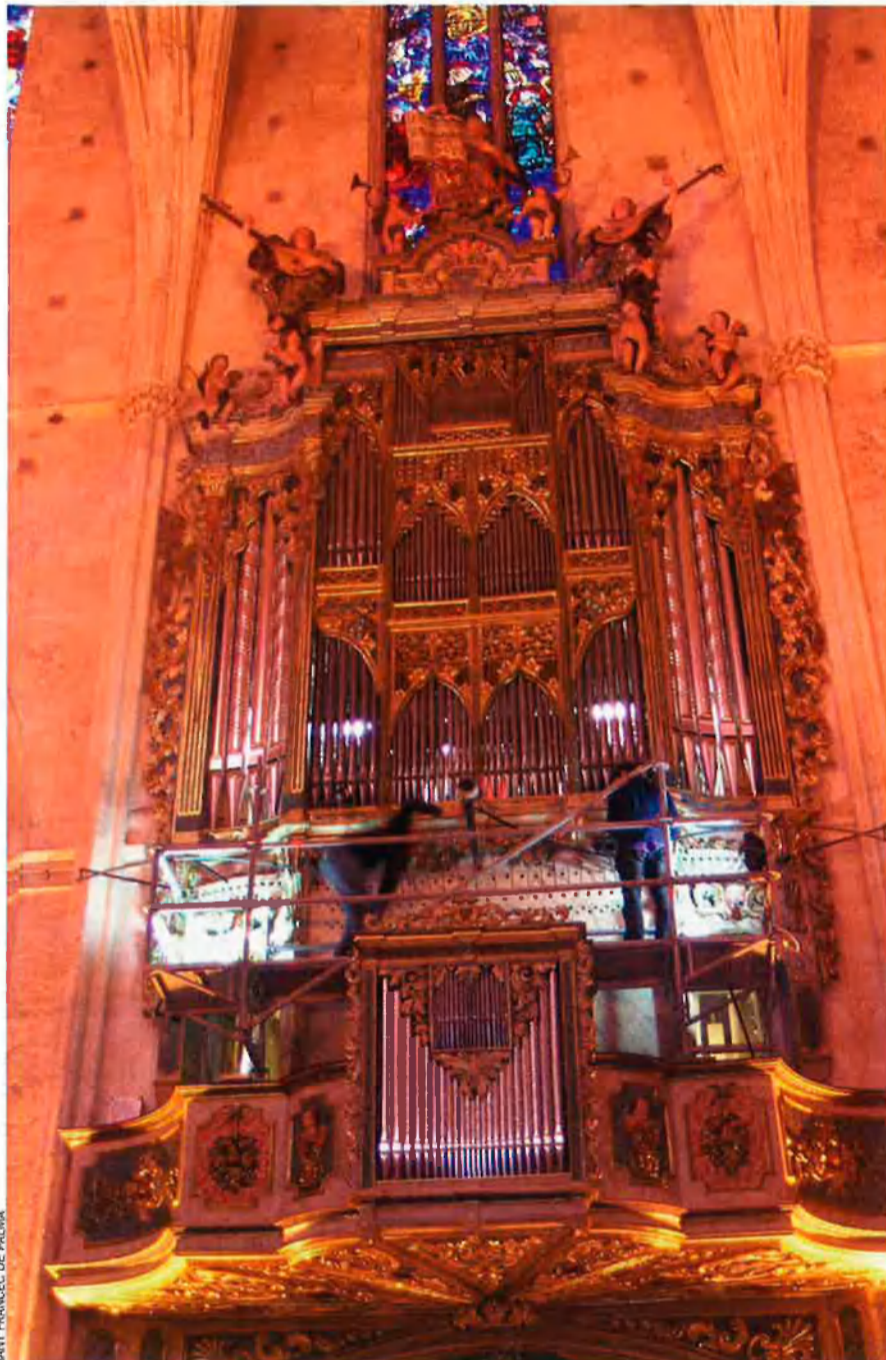
què en aquella època aquestes coses eren freqüents. Però hi ha més dades, com una necrologia del 1830 trobada a Califòrnia —l'any que va morir, sense cap mena de dubte—, que diu que Sanxo va viure 57 anys i escaig. Això indicaria que, per tant, el certificat bo seria el que dona l'I de desembre del 1772 com a dia del seu bateig.

Infantesa a Palma. De nen, Joan Baptista Sanxo va anar al col·legi dels franciscans de Palma de Mallorca, on es va ordenar de capellà. Encara que el seu pare no ho fos, a la nissaga Sanxo hi havia hagut més músics i ell també va seguir aquesta carrera. Al convent de Sant Francesc va exercir de sacerdot i arribà a ser-ne el director del cor. Ben aviat li van dir que se n'havia d'anar a les missions de Califòrnia, que Juníper Serra, un altre frare franciscà mallorquí com ell, havia començat a fundar uns trenta anys abans. De fet, moltes d'aquelles missions van ser fundades, sobretot, per mallorquins i valencians i, en menor mesura, per catalans. Els anys abans de sortir cap a terra ignota, Sanxo va compondre i copiar un nombre indeterminat d'obres. El juny del 1803 va salpar de Cadis cap a Mèxic, on va estar uns mesos per a acabar-se de formar. Tant com va poder, allà va continuar component, fins que el 1804 va arribar finalment a Califòrnia.

Sanxo fou enviat a la missió de San Fernando, que, com totes, tenia al capdavant un o dos frares i una guar-

nició entre sis i deu soldats, per a unes comunitats de nadius que oscil·laven entre 300 persones i les 2.800. En els 26 anys que Sanxo va estar a la missió, com a home de ciències i lletres que era, va fer-hi nombroses aportacions. A més de portar la música culta als indígenes, els en va fer participar, també com a intèrprets, ja que la missió comptava amb diversos instruments. També va fer un assaig d'etnomusicologia de les tradicions musicals dels indis, un estudi botànic de les plantes de la zona i va adquirir fluïdesa en dues de les llengües nadiues. Tot i que mai no s'ha trobat, hi ha constància que va fer un diccionari d'aquestes llengües al castellà. També va contribuir a redactar *Interrogatorio*, un informe molt complet sobre els costums, la cultura i els hàbits socials dels indígenes. Si el naixement de Sanxo planteja dubtes, en canvi se sap perfectament que va morir a les tres de la matinada del 8 de febrer del 1830, tres anys abans que finís la tasca de les missions, amb l'inici de la Primera Guerra Carlina.

El musicòleg mallorquí Antoni Pizà no havia sentit parlar mai de Joan Baptista Sanxo fins que li va arribar la tesi doctoral d'una estudianta de la Catholic University of America de Washington, que l'esmentava. Pizà va buscar l'estudianta, Regina Maria Gormley, però mai no la va trobar i sospita que es va recloure en algun convent per fer de monja. Va investigar i va saber que William J. Summers ja n'havia escrit alguns articles. S'hi va posar en contacte i li va dir que hi havia un altre investigador, Russell, que també en seguia el rastre. Després Pizà va saber que a Mallorca, Antoni Gili també investigava pel seu compte la nissaga dels Sanxo d'Artà i li va cridar l'atenció de veure que un dels referents culturals mallorquins, Joan Maria Thomàs, havia inclòs una peça de Sanxo en el concert que la Capella Clàssica havia fet als Estats Units a final dels 50. Pizà va mirar de reunir tot aquest material en un llibre, però les gestions amb institucions i editorials no arribaven enlloc. Finalment, aconsellat per Llorenç Vich Sancho, probablement un descendent dels Sanxo d'Artà, va recórrer a la Universitat de les Illes Balears, que va possibilitar l'edició del llibre.

SANT FRANCESC DE PALMA

L'orgue —restaurat de poc— de l'església del convent de Sant Francesc, a Palma de Mallorca, on Joan Baptista Sanxo va estudiar i dirigir el cor a final del segle XVIII.

POMONA PUBLIC LIBRARY

Conjunt d'imatges de les missions franciscanes de San Antonio i San Fernando, fundades al segle XIX, amb l'estatua del mallorquí fra Juniper Serra, fundador de la missió d'Alta Califòrnia.

Un llegat valuós. En opinió d'Antoni Pizà, que el llegat de Sanxo hagi arribat fins avui es pot considerar gairebé un miracle. Als anys 30 del segle passat, una donació particular va fer arribar 148 pàgines manuscrites de Sanxo amb partitures a la Universitat de Califòrnia, a Berkeley. Per un error afortunat, es va considerar música folklòrica, i la WPA, una administració federal que aleshores es dedicava a conservar aquest patrimoni, en va fer una mena de fotocòpies de l'època que es deien *fotostats*. Als anys 40, el pare Owen Da Silva va parar-hi atenció i va veure que no es tractava de música folklòrica. El 1977, quan Summers els va anar a cercar, es va trobar que havien desaparegut, no sé sap com ni quan. Però un altre cop de sort va fer que la Biblioteca de Música de la mateixa universitat n'hagués guardat les còpies fotostàtiques, que és, bàsicament, allò que ens n'ha pervingut. També hi ha un parell de pàgines originals a l'arxiu de l'arxidiòcesi de Los Angeles i alguna més a la missió de San Fernando, Califòrnia.

Gairebé tota la música que va compondre Sanxo és religiosa. Pizà la defineix com a religiosa conventual, una música pensada per a ser cantada per trenta persones o quaranta i interpretada per sis músics o set. Per a ell, no és música de catedral i algunes composicions tenen un cert to alegre i festiu que recorda l'òpera lleugera italiana. Una gran part és cant pla, polifonia sacra i un baix figurat. Tot plegat es podria considerar música nova per a l'època, com la que es feia per Europa aleshores.

Pizà voldria que ara alguna formació de cambra incorporés peces de Sanxo al seu repertori, per continuar la recuperació del llegat del que va ser el pioner de la música culta a la costa oest de l'Amèrica del Nord. La part més important de la feina ja és feta i recollida al llibre *J. B. Sancho, compositor pioner a Califòrnia*. Una feina que, com destaca Pizà, no s'ha quedat només en el rescat imprès d'allò que queda, sinó que l'ha portat fins a la música que recull el CD. Ara Sanxo ja és al mapa musical contemporani.

Jordi Carreras
Nova York